

ORTA ANADOLU İHRACATÇI BİRLİKLERİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

BUĞDAY UNU RAPORU

MART 2015
HAZIRLAYAN: MELİKE ALPAN-BURÇAY ENGÜZEL
UZMAN-UZMAN YARDIMCISI
AR-GE ŞUBESİ

İÇİNDEKİLER

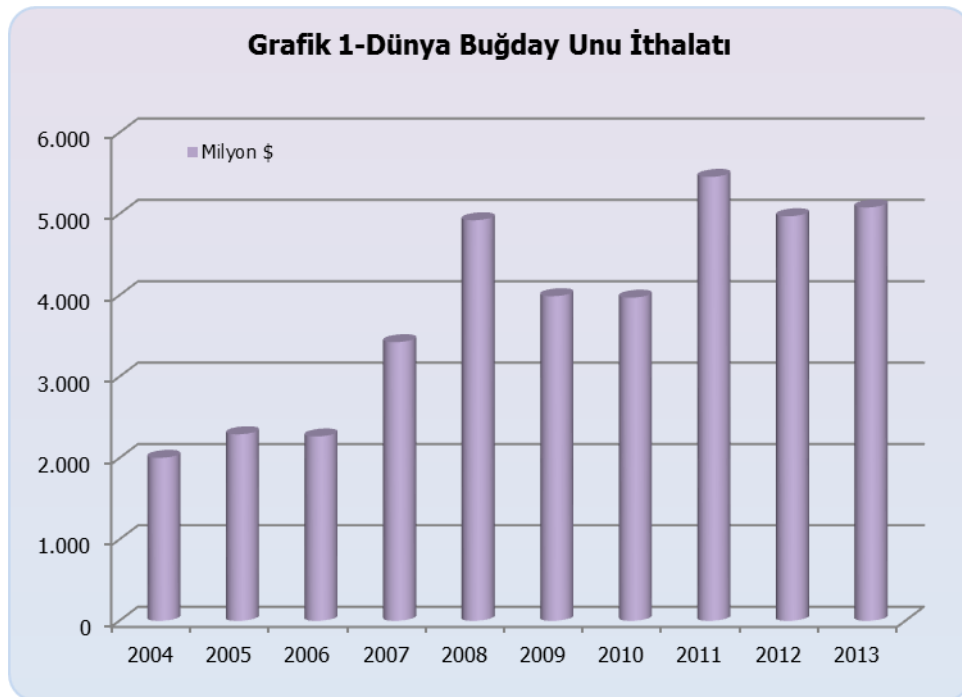
1 DÜNYA TİCARETİ	3-4-5-6-7-8-9-10
1.1 DÜNYA BUĞDAY UNU İTHALATI	3-4-5-6-7
1.2 DÜNYA BUĞDAY UNU İHRACATI.....	7-8-9-10
2 TÜRKİYE'NİN ÜRETİMİ VE DIŞ TİCARETİ	10-11-12-13-14
2.1 TÜRKİYE'NİN BUĞDAY ÜRETİMİ	10-11-12
2.2 TÜRKİYE'NİN BUĞDAY UNU İTHALATI	12
2.3 TÜRKİYE'NİN BUĞDAY UNU İHRACATI.....	13-14
KAYNAKLAR.....	15

1. DÜNYA TİCARETİ

Dünya buğday unu pazarı 2013 yılı verilerine göre 22,2 milyon ton ve 10,3 milyar \$ civarındadır. Son beş yıllık dönemde buğday unu ticaret hacmi inişli çıkışlı bir seyir izlemiş olmasına rağmen söz konusu dönemde miktar bazında ortalama %2,2 oranında ve değer bazında ise ortalama %11,7 oranında büyüme göstermiştir. Bu rakamlar ışığında, buğday unu sektörü, ürünün temel gıda maddesi olması, dünyadaki buğday ununa dayalı gıda ürünlerinin tüketiminde ve beslenme alışkanlıklarının seyrindeki değişim/gelişmelere paralel olarak büyüyen bir pazar olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, 2013 yılında bir önceki yıla göre dünya buğday unu pazarında miktar bazında %13,7 ve değer bazında %4,5 oranında bir daralma yaşanmıştır.

1.1. DÜNYA BUĞDAY UNU İTHALATI

ITC'nin verilerine göre, 2009 yılında değer bazında bir önceki yıla göre %19 oranında azalış göstererek 3.990 milyon \$ değerine gerileyen dünya buğday unu ithalatında miktar bazında %12,5'lük bir artış yaşanmıştır. 2010 yılında ise önemli buğday üreticisi konumundaki Rusya Federasyonu ve Ukrayna'nın buğday ihracatını kısıtlamasına rağmen azalış eğilimi tersine dönmüş ve miktar bazında %2'lik bir artış yaşanmıştır, değer bazında ise %0,5'lik bir düşüş ile 3.972 milyon \$ buğday unu ithalatı yapılmıştır.

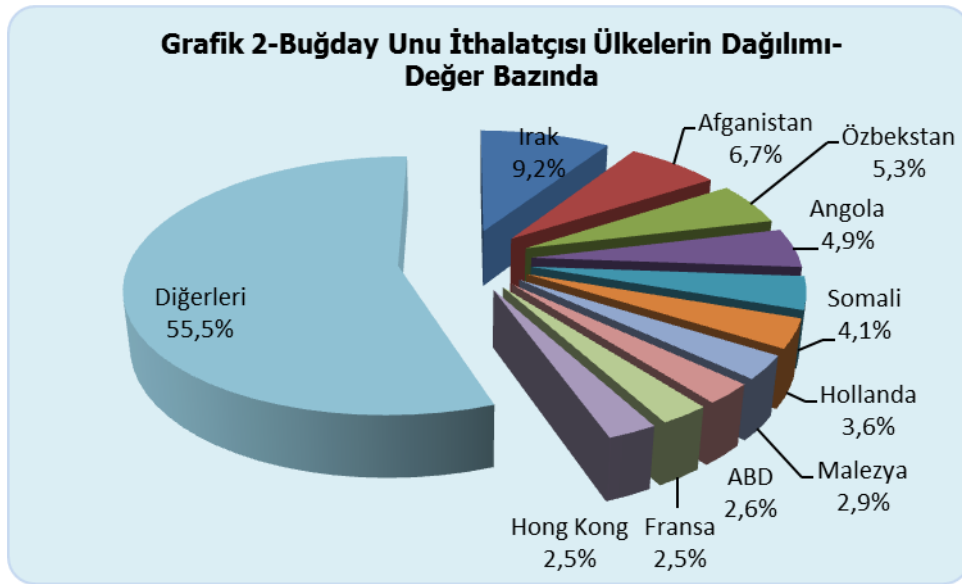

Kaynak: TradeMap

2011 yılında ise %37,4 oranındaki artış ile 2008 yılında ulaşılan buğday unu ithalat değerinin üzerine çıkmış ve 5,4 milyar \$ buğday unu ithalatı gerçekleştirilmiştir. 2012 yılında dünya buğday unu ithalatında miktar bazında %6,7 ve değer bazında %8,9 düşüş yaşanmış ve buğday unu ithalatı 11.595 bin tona ve 4,9 milyar \$'a gerilemiştir.

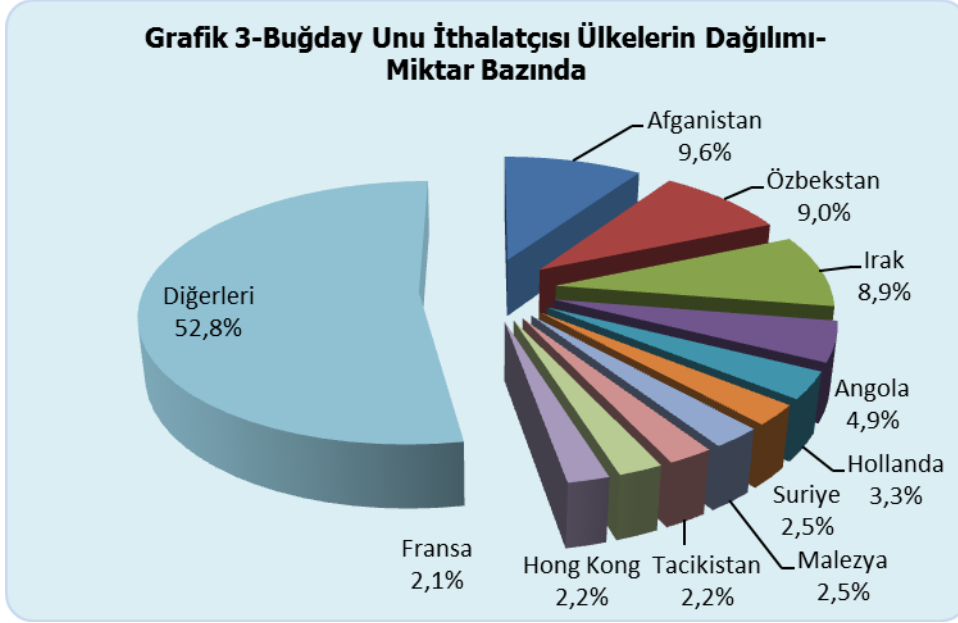
2013 yılına gelindiğinde ise dünya buğday unu ithalatındaki düşüş miktar bazında devam ederek %6,4'lük azalışla 10.859 bin tona gerilemiştir. Değer bazında ise %2,2'lik artış ile buğday unu ithalatı 5.081 milyon \$'a ulaşmıştır.

Dünya buğday unu ithalatında değer bazında, ilk sırada Irak yer almakta olup, Irak'ı sırasıyla Afganistan, Özbekistan, Angola ve Somali izlemektedir. 2013 yılında dünya buğday ithalatının yaklaşık üçte biri söz konusu beş ülke tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kaynak: TradeMap

Buğday unu ithalatının miktar bazında sıralaması farklılık göstermekte olup, ilk beş ülke Afganistan, Özbekistan, Irak, Angola ve Hollanda şeklinde sıralanmaktadır. Söz konusu beş ülke tarafından gerçekleştirilen ithalat miktar bazında toplam buğday unu ithalatının %35,3'üne karşılık gelmektedir.

Kaynak: TradeMap

Dünya buğday unu ithalatında –değer bazında- ilk beşte yer alan ülkeler içinde en yüksek artış yaklaşık 4,5 kat ile Somali'nin ithalatında yaşanırken Irak ve Afganistan'ın buğday unu ithalatında sırasıyla %14,7 ve %92,7 oranında artış gerçekleşmiştir. Özbekistan'ın buğday unu ithalatı %6,7 oranında gerilerken Angola'nın ithalatı %19,5 oranında artış göstermiştir.

Son on yıllık dönemde –değer bazında- en büyük buğday unu ithalatçısı olan Irak'ın ithalatı inişli çıkışlı seyrine rağmen genel olarak artış göstermiş ve 2004 yılındaki 66 bin \$ ithalattan 2013 yılında 470 milyon \$ buğday unu ithalatına ulaşmıştır. Irak'ın buğday unu ithalatındaki benzer eğilim -2013 yılındaki sırasıyla %6,7 ve %59,1 azalışa rağmen- Özbekistan ve Brezilya için de geçerli durumda olup, söz konusu ülkeler özellikle son beş yılda önemli bir buğday unu ithalatçıları durumuna gelmiştir. Dünya buğday unu ithalatında ikinci sırada yer alan Afganistan'ın buğday unu ithalatının 2008 yılı ile başladığı görülmektedir. Ülkedeki savaş koşullarının dış ticaret kayıtlarının sağlıklı tutulmasını engileyebileceği değerlendirilse de Afganistan son beş yıllık dönemde kritik bir buğday unu ithalatçısı konumuna ulaşmıştır. Son on yıllık dönemde en fazla buğday unu ithalatı yapan ilk on ülke arasında yer alan Angola inişli çıkışlı bir seyir izlemekle birlikte dünya buğday unu pazarının önemli bir bileşenidir. 2013 yılında buğday unu ithalatı sıralamasında beşinci sırada yer alan Somali ise 2004 yılına göre yaklaşık 11 kat ve 2012 yılına göre 4,6 kat artış göstererek 209 milyon \$ seviyesine ulaşmıştır.

Dünya buğday unu ithalatçılarının miktar bazında sıralamasına bakıldığında 2010 yılında Özbekistan 1 milyon ton buğday unu ithalatı ile birinci sırada, 889 bin ton ithalat ile Irak ikinci sırada ve 803 bin ton ithalat ile Afganistan üçüncü sırada yer almıştır. 2011 yılında miktar bazında buğday unu ithalatında sıralama değişmiş ve 1.144 bin ton buğday unu ithalatı ile Özbekistan yine ilk sırada, 895 bin ton ile Irak ikinci sırada yer alırken 701 bin ton ile Brezilya üçüncü sıraya yükselmiştir. 2012 yılına gelindiğinde, Özbekistan ithalatı değer bazında %10,4 oranında düşmesine karşın miktar bazında ithalatını %8,7 artırarak ilk sıradaki yerini korumuştur. Özbekistan'ı ithalatını miktar bazında %1,3, değer bazında ise %0,3 oranında yükselten Irak ve buğday unu ithalatı miktar bazında %9,3 oranında azalan Irak izlemiştir. 2013 yılında ise –kesin olmayan verilere göre- yaklaşık iki katlık artış ile Afganistan dünya buğday unu ithalatında miktar bazında ilk sırada yer almış, onu %21,4 oranında azalışla Özbekistan ve %7,2'lik artış ile Irak izlemiştir.

Tablo 1-Dünya Buğday Unu İthalatı (Bin \$)

SIRA	ÜLKELER	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Değişim (%)	% Pay
1	Irak	66.148	257.854	121.467	174.131	319.660	286.088	312.011	408.377	409.685	469.846	14,7	9,2
2	Afganistan					162.443	359.929	229.567	220.048	175.498	338.128	92,7	6,7
3	Özbekistan	31.219	66.430	71.608	160.629	314.703	223.725	230.945	324.675	290.975	271.482	-6,7	5,3
4	Angola	79.802	76.409	90.585	118.182	168.848	130.296	137.185	212.807	209.659	250.479	19,5	4,9
5	Somali	19.423	26.598	15.652	29.185	50.099	31.149	26.270	53.360	45.137	209.394	363,9	4,1
6	Hollanda	105.143	93.020	86.544	127.389	223.068	129.461	127.197	195.938	199.097	185.087	-7,0	3,6
7	Malezya	8.228	8.861	7.695	18.142	59.701	52.129	72.426	113.091	100.456	149.112	48,4	2,9
8	ABD	73.537	71.687	83.010	88.611	133.059	99.947	102.385	122.877	119.219	130.592	9,5	2,6
9	Fransa	55.730	57.563	54.844	79.547	113.802	87.373	77.974	107.948	105.719	128.370	21	2,5
10	Hong Kong	59.684	62.851	64.701	73.460	95.046	93.411	89.437	109.406	120.891	127.435	5,4	2,5
11	Suriye	811	745	438	1.023	1.000	485	2.088	3.315	19.167	113.203	490,6	2,2
12	Brezilya	7.957	6.000	31.041	175.866	291.833	194.363	217.662	300.979	248.077	101.444	-59,1	2,0
13	İrlanda	42.617	38.540	39.029	53.912	68.653	101.113	66.574	66.169	93.532	96.616	3,3	1,9
14	Tayland	14.999	27.607	33.354	58.919	74.437	48.050	71.403	108.795	113.081	96.198	-14,9	1,9
15	Belçika	33.575	42.157	48.579	66.615	96.894	84.678	60.051	84.898	75.786	87.303	15,2	1,7
16	Tacikistan	39.187	48.690	52.140	101.117	153.838	99.309	92.184	101.929	90.058	86.808	-3,6	1,7
17	Gine	1.512	12.431	17.233	20.216	24.619		39.958	48.547	67.272	86.453	28,5	1,7
18	Endonezya	79.410	128.009	143.110	180.317	271.263	223.184	261.254	281.758	188.833	82.074	-56,5	1,6
19	Güney Kore	16.039	23.408	27.157	35.898	4.984	32.778	41.602	55.162	70.970	79.651	12	1,6
20	Filipinler	3.061	6.236	15.712	35.154	20.490	29.831	31.435	55.158	81.663	76.688	-6,1	1,5
	Diğerleri	1.265.047	1.237.876	1.262.575	1.826.799	2.275.107	1.683.064	1.682.438	2.480.875	2.147.600	1.914.792	-10,8	37,7
	Toplam	2.003.129	2.292.972	2.266.474	3.425.112	4.923.547	3.990.363	3.972.046	5.456.112	4.972.375	5.081.155	2,2	100

Kaynak: TradeMap

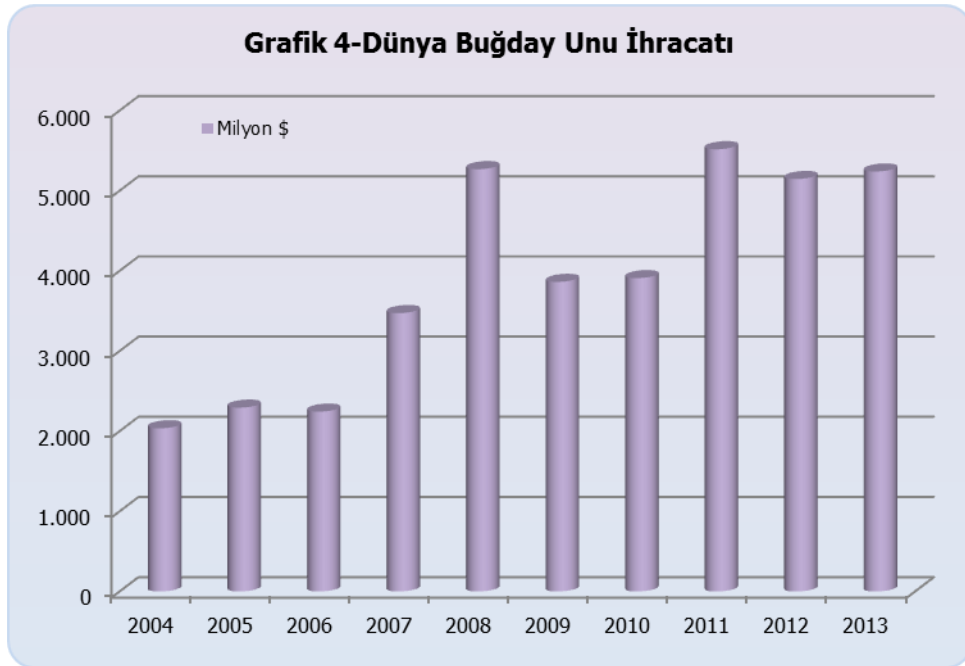
2013 yılı verilerine göre sıralamada ilk yirmi ülke içinde yer alan ülkeler arasında ithalatında en fazla düşüş yaşanan ülke %59,1 oranında azalışla Brezilya olmuştur. Söz konusu ülkeler içinde ithalat artışında dikkat çeken ülkelerin başında yaklaşık 6 kat artış ile Suriye (113

milyon \$) yer alırken diğer ülke 4,6 kat artışla Somali olmuş ve 209,4 milyon \$ buğday unu ithalatı gerçekleştirmiştir.

2013 yılında buğday unu ithalatı gerçekleştiren ülke sayısı 219 iken 10 milyon \$ üzerinde buğday unu ithalatı yapan ülke sayısı 81'dir. (100 bin tonun üzerinde buğday ithalatı yapan ülke sayısı ise 28'dir.) Dünya buğday unu ithalatında 2013 yılında ilk onda yer alan ülkeler dışındaki ülkelerin –değer bazında- toplam ithalattaki payı (%55,3) da göz önüne alındığında söz konusu pazarın oldukça geniş bir alana yayıldığı anlaşılmaktadır.

1.2 DÜNYA İHRACATI

Dünya buğday unu ihracatı, 2009-2013 döneminde ithalattaki eğilime paralel bir süreç yaşamış olup, 2009 yılında değer bazında %26,7 oranında azalış yaşanmıştır. Ancak 2009 yılında miktar bazında %5,1 bir artış söz konusu olmuştur.

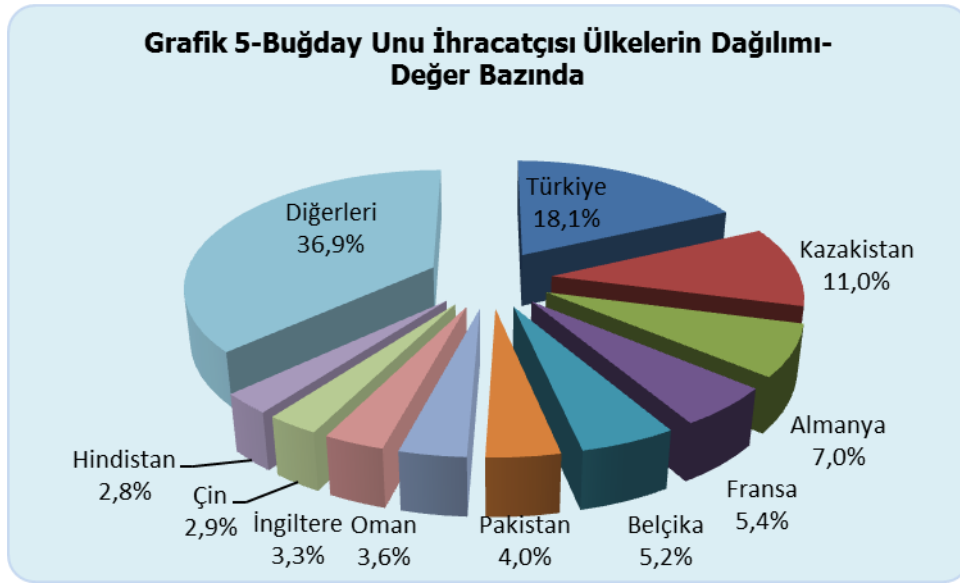

Kaynak: TradeMap

2010 yılında buğday unu ihracatında değer (%1,2) ve miktar(%3,7) bazında küçük oranda da olsa artış eğilimi başlamıştır ve 3,9 milyar \$ buğday unu ihracatı yapılmıştır. 2011 yılında ise buğday unu ihracatının hem değer hem de miktar bazında ciddi oranda artış yaşanmış olup, %41,1 artışla yaklaşık 5,5 milyar \$ (%13,8 artış-12,8 milyon ton) buğday unu ihracatı gerçekleştirilmiştir. 2012 yılında ise son on yılda hem miktar hem de değer bazında en yüksek buğday unu ihracatının yapıldığı 2011 yılına göre %6,7 oranında azalış yaşanmış ve

5,1 milyar \$ (%3,9 oranında azalış-12,3 milyon ton) buğday unu ihracatı yapılmıştır. 2013 yılına gelindiğinde miktar bazındaki azalış(%7,8) devam etmesine karşın değer bazında %1,8'lik küçük bir artışla 5,2 milyar \$ buğday unu ihracatı gerçekleştirilmiştir.

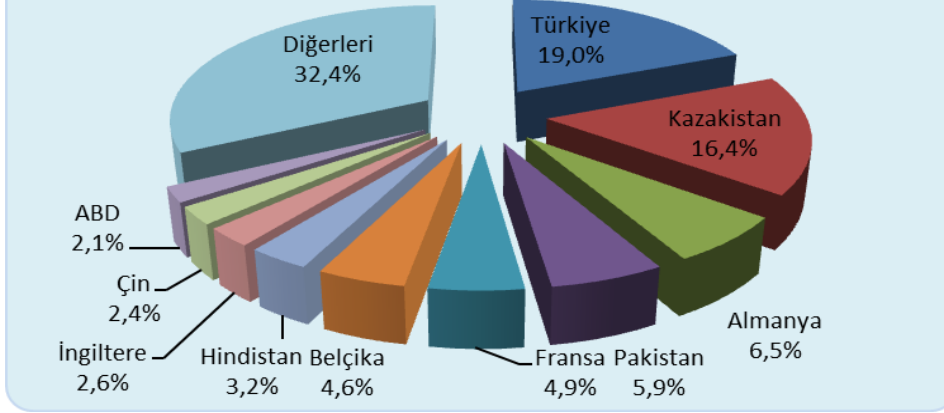
Dünya buğday unu ihracatında –değer bazındaki sıralamada- Türkiye %18,1'lik bir pay ile ilk sırada yer almış ve 2013 yılında bir önceki yıla göre toplam ihracattaki artışın oldukça üzerinde bir artış (%12,6) göstermiştir. Ayrıca, 2013 yılında Türkiye hem değer hem de miktar bazında dünya buğday unu ticaretindeki en büyük tedarikçi konumundadır. Türkiye'nin son 10 yıllık dönemdeki ihracatı 4,8 kat artarak 2004 yılında 197,5 milyon \$'dan 2013 yılında 947,4 milyon \$'a yükselmiştir.

Kaynak: TradeMap

2013 yılında dünya buğday unu ihracatında Türkiye'nin ardından sırasıyla Kazakistan (%11), Almanya (%7), Fransa (%5,4) ve Belçika (%5,2) gelmektedir. Söz konusu dönemde dünya buğday unu ihracatının yarısına yakın kısmı (%46,73) ilk beşte yer alan ülkeler ve %78,3'lük kısmı ilk 20 ülke tarafından gerçekleştirilmiştir.

**Grafik 6-Buğday Unu İhracatçısı Ülkelerin Dağılımı-
Miktar Bazında**

Kaynak: TradeMap

2013 yılında miktar bazında ilk beş ülke sıralaması değer bazındaki sıralamadan kısmen farklılık göstermiştir. Türkiye, %19 pay ve 2,1 milyon ton buğday unu ihracatı ile birinci sırada yer alırken, Kazakistan %16,4'lük pay (1,9 milyon tona yakın ihracat miktarı) ile ikinci sıraya gerilemiştir. Bu ülkeleri sırasıyla Almanya (%6,5), Pakistan (%5,9) ve Fransa (%4,9) izlemiştir.

Tablo 2-Dünya Buğday Unu İhracatı (Bin \$)

SIRA	ÜLKELER	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Değişim (%)	% Pay
1	Türkiye	197.487	426.152	272.850	424.486	617.572	581.471	598.106	891.814	841.373	947.437	12,6	18,1
2	Kazakistan	94.287	142.307	172.344	339.122	849.228	574.450	535.864	551.192	606.922	574.997	-5,3	11,0
3	Almanya	170.882	145.462	160.319	200.411	295.991	222.727	217.401	283.137	303.379	365.784	20,6	7,0
4	Fransa	200.352	157.845	177.986	242.549	359.897	259.418	232.049	296.939	253.790	281.421	10,9	5,4
5	Belçika	224.619	196.586	189.153	281.418	387.909	248.488	227.904	250.072	237.729	271.956	14,4	5,2
6	Pakistan	50.770	101.099	119.705	100.898	2.970	934	39.061	351.781	248.200	208.393	-16,0	4,0
7	Oman	24.899	24.043	22.880	23.739	30.136	22.866	18.126	28.326	35.276	189.783	438,0	3,6
8	İngiltere	36.842	47.891	42.805	71.799	104.768	100.428	102.266	145.184	152.695	171.863	12,6	3,3
9	Çin	77.147	85.667	97.033	210.520	77.368	96.003	117.718	143.429	149.606	149.379	-0,2	2,9
10	Hindistan	50.774	14.197	10.385	13.250	4.856	12.018	16.485	32.399	78.796	145.673	84,9	2,8
11	ABD	66.103	49.677	51.293	125.942	137.254	132.282	140.393	154.697	144.069	133.976	-7,0	2,6
12	Kanada	83.027	80.946	88.051	96.009	133.239	98.872	96.994	107.882	90.941	101.638	11,8	1,9
13	Fas	16.803	18.240	23.831	43.724	34.691	24.368	32.023	46.787	67.400	78.838	17,0	1,5
14	Güney Afrika	9.330	5.276	4.490	2.424	9.684	22.333	36.537	45.571	55.279	76.130	37,7	1,5
15	İtalya	97.021	82.327	73.655	52.215	44.039	33.223	38.231	55.323	57.107	73.281	28,3	1,4
16	Japonya	77.061	72.924	67.849	65.740	80.317	58.380	66.928	72.730	73.590	71.980	-2,2	1,4
17	Ukrayna	1.143	3.057	2.264	29.685	118.973	38.725	22.158	41.474	50.687	71.177	40,4	1,4
18	Macaristan	7.302	6.299	10.775	30.288	53.028	39.757	35.987	71.840	59.290	71.123	20,0	1,4
19	İspanya	73.494	50.091	41.833	49.767	85.146	39.689	21.521	80.888	67.408	62.756	-6,9	1,2
20	Rusya Federasyonu	34.398	42.847	43.615	92.444	197.579	121.495	35.698	214.178	65.174	57.222	-12,2	1,1
	Diğerleri	442.026	540.836	570.558	976.420	1.643.832	1.134.474	1.277.644	1.651.479	1.507.196	1.134.568	-24,7	21,7
	Toplam	2.035.767	2.293.769	2.243.674	3.472.850	5.268.477	3.862.401	3.909.094	5.517.122	5.145.907	5.239.375	1,8	100

Kaynak: TradeMap

2013 yılında değer ve miktar bazında, dünya buğday unu ihracatında önemli tedarikçilerden biri olarak kabul edilen Arjantin'in ihracatı ciddi şekilde azalmıştır. Aynı zamanda önemli bir buğday üreticisi olan Arjantin'in 2012-2013 hasat döneminde buğday rekoltesinin azalmış olması 2012 yılındaki 343 milyon \$ buğday unu ihracatının 2013 yılında 56 milyon \$'a düşmesine ve değer bazında sıralamada 3. sıradaki yerinden 21. sıraya gerilemesine neden olmuştur. 2013 yılında 2012 yılına göre hem Pakistan'ın performansı hem de Arjantin ve Fransa'nın buğday unu ihracatlarında bir önceki yıla göre ciddi artış yaşanması buğday unu ihracatında istikrarlı bir seyir izleyen Belçika'nın sıralamadaki pozisyonunu olumsuz etkilemiştir, 2012 yılındaki %1,1'lik küçük artış da bu süreci tersine çevirmeye yetmemiştir. Ancak, 2011 yılında bahse konu koşulların olumsuz etkilediği bir diğer ülke olan Almanya 2012 yılında değer bazında %7,1 artış ile dördüncü sırada yükselmiştir. 2012 yılında buğday unu ihracatında oldukça dikkat çekici artış Hindistan'da yaşanmış ve bir önceki yıla göre %143,2'lik artış ile son 10 yılın en yüksek buğday unu ihracatına ulaşmıştır. Söz konusu yılda en dikkat çekici gerileme ise bir önceki yıl buğday unu ihracatında 6 kat artış yaşayan Rusya Federasyonu'nda gerçekleşmiş ve anılan ülke %69,6 oranında azalış ile 65 milyon \$ buğday unu ihracatına gerilemiştir.

2013 yılında toplam buğday unu ihracatında ilk 20 ülkenin dışında kalan ve %21,7'lik bir paya sahip ülkeler (128 ülke) toplamı ihracatta %24,7 oranında bir azalış yaşanmıştır.

2. TÜRKİYE'NİN ÜRETİMİ VE DIŞ TİCARETİ

2.1 TÜRKİYE'NİN ÜRETİMİ

İnsan beslenmesinde temel gıda maddesi olan buğday, en çok üretilen tahıl ürünüdür. Buğday una dönüştürülürken,

- yabancı maddelerden ayrılması,
- tavlama,
- valsler arasında öğütme,
- eleklenme ile buğdayın endosperminin kepekten ayrılması

aşamalarından geçirilmektedir. Gelişmiş un fabrikalarında öğütme işlemi valslerle yapılmaktadır. Fabrikalar dışında küçük işletmelerde halen değirmencilik sistemi uygulanmaktadır. Un imalinde depolama, temizleme, kalite ve standart önem kazanmaktadır. Öğütmeye hazırlanan buğdayın tane sertliği ve homojen olması hem standardizasyon hem de kaliteyi artırma bakımından dikkate alınmaktadır.

Ülkemiz genelinde üretimi yapılan buğday, çok büyük üretici kitlesine sahip olması ve nüfusun çoğunluğu için temel gıda maddesini oluşturması bakımından oldukça önemlidir. Ülkemizde ekim yapılan 24 milyon hektar tarla alanınının 12 milyon hektarında (%50) hububat yetiştirilmektedir.

Un ve unlu mamuller sektöründe ürün çeşitliliği hakim olup, ağırlık buğday unu, bisküvi ve makarnadadır. Şehirleşmenin hızlı bir şekilde artması, kadınların iş yaşamında daha fazla yer almaya başlaması, zaman azlığı vb. nedenler işlenmiş tarım ürünleri tüketiminin artmasına neden olmaktadır. Bu durum, üretimi ve dolayısıyla iç tüketimi artırırken, dış ticaretin de yaygınlaşması gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 3- Türkiye'nin Buğday Üretimi ve Buğday Verimi (2003-2014)

Yıl	Üretim (Milyon Ton)	Verim (kg/dekar)
2003	19,00	209
2004	21,00	226
2005	21,50	232
2006	20,00	236
2007	17,23	213
2008	17,78	220
2009	20,60	254
2010	19,70	243
2011	21,80	269
2012	20,10	267
2013	22,05	285
2014	19,00	243

Kaynak: TMO

2003-2014 aralığında buğday veriminde bir artış ve son beş yıllık periyotta da – 2014 yılı haricinde- düzenli bir artış eğilimi gözlenmektedir. Aynı dönemde Türkiye'nin buğday üretiminin istikrarlı bir seyre sahip olmadığı görülmekte olup, bu durum asıl olarak iklim şartlarındaki değişikliklerin sonucu gerçekleşmiştir. Örneğin, 2007 yılında yaşanan şiddetli kuraklık buğday üretimini 17,3 milyon tona geriletirken 2008 yılındaki küçük toparlanmanın (17,8 milyon ton) ardından 2009 yılında özellikle son aylarda görülen kuvvetli sağanak yağışlar Türkiye'de ve özellikle İç Anadolu'da iyi oranda toprak nemi sağlamış ve üretimin 20,6 milyon tona yükselmiştir. 2010 yılında yaşanan düşüşün ardından 2011 yılında son on yılın en yüksek buğday üretim miktarı olan 21,8 milyon tona ulaşılmıştır. 2012 yılında %7,8'lik bir düşüş ile 20,1 milyon ton buğday üretimi gerçekleştirilmiştir.

2012 yılında yaşanan düşüşün ardından 2013 yılında tekrar son on yılın en yüksek buğday üretim miktarı olan 22,05 milyon tona ulaşılmıştır. 2014 yılında ise %13,8'lik bir düşüş ile 19 milyon ton buğday üretimi gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizde hemen hemen her ilde buğday unu fabrikası bulunmakta olup, en fazla fabrikanın olduğu kent Konya'dır. Türkiye'de bulunan 1.200 buğday unu fabrikasının yarısından fazlası (700 fabrika) üretim faaliyetinde bulunmaktadır. Yıllık üretim kapasitesinin 30 milyon ton olduğu tahmin edilen un sanayiinde ortalama kapasite kullanımı %45 civarındadır. Türkiye'nin kişi başına buğday tüketimi 250 kg.dır.

17 Şubat 1999 tarih ve 23614 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Türk Gıda Kodeksi Buğday Unu Tebliği (Tebliğ No:99/1) *Triticum aestivum*, *Triticum compactum* ve *Triticum durum* buğdaylarından elde edilen buğday unlarını kapsamaktadır. Ürünlerin tanımları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- a) *Buğday Unu*: Yabancı maddelerden temizlenmiş ve tavllanmış buğdayların tekniğine uygun olarak öğütülmesiyle elde edilen üründür. Buğday unları ekmeklik ve özel amaçlı olmak üzere iki gruba ayrılır.
- b) *Ekmeklik Un*: Teknolojik özellikleri ekmek yapımına uygun buğdayların öğütülmesiyle elde edilen buğday unudur.
- c) *Özel Amaçlı Un*: Baklava, börek, bisküvi, kek, pasta, yufka, pizza, hamburger, tahıllı ekmek gibi direkt tüketilen ürünlerin ve katkı unlar, özel işlem görmüş unlar ve irmik altı unu gibi amaca yönelik mamullerin yapımına uygun buğday unudur.

Un fabrikaları buğday temininde çoğunlukla TMO, ithalat ve üretici-tüccar seçeneğini kullanmaktadır. Buğday temininde ithalat payının yüksek olması, hammadde temininde yaşanan sıkıntıyı ortaya koymaktadır. Yurt içinde üretilen buğday kalitesinin istenilen düzeyde olmaması da ithalatı artıran bir nedendir.

2.2 TÜRKİYE'NİN İTHALATI

Dünya buğday unu ihracatında özellikle 2005 yılından itibaren yakanan üstünlüğe sahip olan Türkiye, buğday unu ithali yerine buğday ithal etmekte ve ithal buğdaydan un üretimi yapmaktadır.

Buğday unu ithalatı yok denecek kadar azdır. Son on iki yıl içinde en yüksek ithalat 3.111 ton olarak 2009 yılında yaşanırken 2012 yılında 128 ton buğday unu ithalatı gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında 136 ton seviyesinde buğday unu ithalatı yapılırken 2014 yılında ise 3.279 ton buğday unu ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4- Türkiye'nin Buğday Unu İthalatı (2003-2014)

Yıl	Miktar (Kg)	Değer (\$)
2003	2.800	1.189
2004	67.500	12.583
2005	93.500	24.332
2006	71.797	22.421
2007	42.560	25.674
2008	1.340	4.434
2009	3.110.813	1.381.791
2010	210.420	77.655
2011	56.028	39.702
2012	127.716	97.366
2013	136.155	146.432
2014	3.279.052	1.594.990

Kaynak: TÜİK

2.3 TÜRKİYE'NİN İHRACATI

Türkiye, son on iki yıllık dönemde 2003 yılındaki 593 bin ton buğday unu ihracatından 2014 yılında 2,2 milyon tonluk ihracata ulaşmıştır. Söz konusu artış, Türkiye'nin dünya buğday unu ihracatındaki ağırlığını ciddi ölçüde artırmış ve Türkiye 2005 yılından itibaren dünya buğday unu ticaretinde en önemli tedarikçi konumuna ulaşmıştır.

Tablo 5- Türkiye'nin Buğday Unu İhracatı (2003-2014)

Yıl	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Değişim-Miktar (%)	Değişim-Değer (%)
2003	593.365	111.482	-	-
2004	786.055	197.487	32,5	77,1
2005	1.980.054	426.152	151,9	115,8
2006	1.250.115	272.850	-36,9	-36,0
2007	1.216.893	424.486	-2,7	55,6
2008	1.213.278	617.976	-0,3	45,6
2009	1.805.866	581.039	48,8	-6,0
2010	1.836.295	596.282	1,7	2,6
2011	1.984.515	891.744	8,1	49,6
2012	1.993.012	840.821	0,4	-5,7
2013	2.142.367	946.605	7,5	12,6
2014	2.209.928	932.593	3,2	-1,48

Kaynak: TÜİK

Türkiye 2005, 2006 ve 2007 yıllarında değer ve miktar bazında dünya genelinde birinci ve 2008 yılında ise ikinci sırada yer almış, 2009 yılında değer bazında birinci olurken, 2010 ve 2011 yıllarında miktar ve değer bazında birinci sırada yer alarak yaklaşık 2 milyon ton ve 892 milyon \$ ihracat gerçekleştirilmiştir. 2012 yılında değer bazında 841 milyon \$ buğday unu ihracatı ile birinciliğini korurken miktar bazında ikinciliğe gerilemiştir. 2013 yılında ise değer bazında 946,6 milyon \$ ve miktar bazında 2,1 milyon ton buğday unu ihracatı gerçekleştirilmiş ve Türkiye dünya geneli buğday unu ihracatında miktar ve değer bazında birinci sırada yer almıştır. 2014 yılında bir önceki yıl göre miktar bazında artış yaşanırken değer bazında ihracat azalmış ve 932,6 milyon dolar değerinde 2,2 milyon tonluk buğday unu ihracatı gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin son on iki yıllık dönemde miktar bazında en fazla buğday unu ihracatı yaptığı yıllar 2012, 2013 ve 2014 yıllarıdır. Aradaki dönemde miktar bazında buğday unu ihracatında 2006, 2007 ve 2008 yıllarında düşüş yaşanmış, 2008 yılından itibaren ise buğday unu ihracatında yükseliş eğilimi başlamış ve 2014 yılında son on iki yılın en yüksek seviyesine ulaşılmıştır. Söz konusu yıllar içinde Türkiye'nin buğday unu ihracatının gelişimindeki asıl önemli nokta ihracatın birim fiyatında gerçekleşen artış olmuştur. Bu durum, Türkiye'nin dünya buğday ticaretindeki güçlenen pozisyonunu belirleyen bir unsurdur.

Tablo 6- Türkiye'nin Buğday Unu İhracatı Yaptığı Ülkeler(2009-2014)

Sıra	Ülke Adı	2009 (\$)	2010 (\$)	2011 (\$)	2012 (\$)	2013 (\$)	2014 (\$)	Değişim (%) - 2013	Pay (%) - 2014
1	IRAK	279.449.209	295.534.691	394.550.512	409.448.449	468.480.886	477.727.670	2,0	51,2
2	SURİYE	1.823.719	1.125.828	615.292	10.849.748	86.313.107	101.271.799	17,3	10,9
3	FİLİPİNLER	30.042.537	27.716.328	40.631.210	68.514.462	60.354.865	51.388.728	-14,9	5,5
4	ANGOLA	9.834.488	122.778	6.365.257	19.276.443	43.295.590	49.743.091	14,9	5,3
5	SUDAN	20.972.727	11.779.234	6.590.829	21.525.546	18.744.771	35.170.559	87,6	3,8
6	İSRAİL	14.342.621	5.669.962	19.611.339	9.740.503	12.723.064	24.433.938	92,0	2,6
7	ENDONEZYA	123.436.545	131.270.145	137.584.814	73.558.586	22.155.678	19.214.792	-13,3	2,1
8	BENİN	278.350	278.891	2.080	2.342.781	14.727.628	17.623.755	19,7	1,9
9	GİNE	47.071	2.885.111	5.258.051	5.225.311	20.927.793	13.926.890	-33,5	1,5
10	FİLİSTİN	5.055.568	5.568.641	10.269.501	16.324.247	16.717.692	12.180.477	-27,1	1,3
11	GANA	2.251.961	4.829.887	9.132.884	16.083.093	16.628.868	12.118.372	-27,1	1,3
12	MADAGASKAR	4.298.645	9.375.729	15.652.373	24.044.505	17.602.942	11.056.702	-37,2	1,2
13	SİERRA LEONE	661.479	510.036	1.877.902	7.684.715	10.978.579	9.205.518	-16,2	1,0
14	CİBUTİ	3.594.167	4.149.827	4.791.848	7.918.542	7.018.736	8.854.539	26,2	0,9
15	TAYLAND	9.808.518	11.652.873	15.997.723	19.395.456	13.653.872	7.541.745	-44,8	0,8
	Diğerleri	75.141.859	83.812.129	222.812.804	128.884.182	116.280.817	81.134.162	-30,2	8,7
	TOPLAM	581.039.464	596.282.090	891.744.419	840.816.569	946.604.888	932.592.737	-1,5	100

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin buğday unu ihracatında lider ülke haline gelmesindeki bir diğer neden ise 2011 yılı itibarıyla en büyük buğday unu ithalatçısı durumuna gelen Irak pazarında Türkiye'nin en büyük tedarikçi haline gelmesi ve bu duruma paralel olarak ihracat gerçekleştirdiği ülkelerin bileşimindeki çeşitlenmedir. Türkiye, özellikle son beş yıllık dönemde Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Uzak Doğu ülkelerinden oluşan bir ülke bileşimine ihracat gerçekleştirmektedir. 2014 yılında Türkiye'nin buğday unu ihracatındaki en yüksek pay %51,2 ile Irak'a aittir, bir önceki yıla göre % 17,3 artış yaşanan Suriye ise buğday unu ihracatında ikinci sırada yer almaktadır. 2014 yılında yaşanan %14,9'luk düşüşe rağmen Filipinler Türkiye'nin buğday unu ihracatında üçüncü sıradaki yerini korumuştur.

5. KAYNAKLAR:

- ✓ TradeMap
- ✓ TÜİK Verileri
- ✓ Türkiye Toprak Mahsulleri Ofisi